

Ignescunt patulae nares,
Silius Italicus lib. 6:

Frenoque teneri

Impatiens crebros expirat naribus ignes.

Stadius Papinius 1 Sylva:

Bistonius portat sonipes, magnoque superbit
Pondere, nec tardo raptus propè flumina cursu
Fumat.

Quod etiam habemus ex Job cap. 39, v. 20:
Gloria narium ejus terror. Ut ergo equo, et
urso in furore, ardoreque pugnandi fumat na-
sus, sic etiam dum è Domini naribus efflari di-
citur fumus, furor illius in sui populi inimicos
ostenditur.

ET IGNIS DE ORE EJUS VORABIT. In Psal. 17:
Ignis à facie ejus exarsit. Hæc etiam meta-
phora ardorem significat ingentem et æstuan-
tem iram: neque quidquam est tam in sacrâ,
quàm in profanâ literaturâ frequentius. Dici-
tur autem Deus ex ore spirare flammâs, quia
illæ plana sunt indicia ardentis animi; sicut
flammæ, quæ ex ore clibani erumpunt et emi-
cant, ardere intus ligna significant. Sanè cum
Daniel iudicem intuebatur Deum, et peccato-
rum vindicem, simili illum spectabat facie,
cap. 7, v. 10: *Thronus ejus rotæ ignis: rotæ*
ejus ignis accensus: fluvius igneus, rapidusque
egrediebatur à facie ejus. Idem penè spectabat
Joannes Apoc. cap. 1, v. 14. Neque minùs
sæpè profani. Virg. lib. 12 *Æneid.*:

His igitur furiis totoque ardentis ab ore
Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.
Vide Senecam lib. 4 de Irâ, cap. 1; Basil. Ora-
tione contra irascentes.

CARBONES SUCCENSI SUNT AB EO. Id est, ille
fuit ardor, seu metaphoricus ignis, ut ab illo
ignescere potuerint ligna non arida solùm, sed
etiam virentia. Hi porrò peccatores sunt, et
Dei inimici, in quos ignis ille grassatur et sæ-
vit. Sed dicat hic aliquis non videri satis ad
rem accommodatè dici, ab illo igne succensus
esse carbones, cum jam ignis pervasisse videat-
ur illa ligna, quæ in carbones, aut cineres
esse conversa opus est ignis: neque in hoc di-
cendi genere, quod miseram et extremam
conditionem hominum malè vexatorum impor-
tat, supra carbonem aliquid sperari posse vide-
tur aut illustre minùs, aut magis miserandum.
Sanè Deus gravissimam calamitatem et ærum-
nosam vitæ conditionem Jesu sacerdotis ex-
pressit, cum dixit Zachar. cap. 3: *Numquid*
non iste torris est erutus de incendio? Et Amos
cap. 4: *Facti estis quasi torris raptus ab incen-*
dio. Cujus difficultatis non est difficilis solutio

ab illâ regulâ, quam adduximus supra cap. 10,
ad illud v. 4: *Precidit vestes eorum medias.*
Ubi diximus rem interdum denominari non ab
eo quod in illo statu est, sed à fine, aut ab eo
quod ex illo futurum est. Quomodò Isai.
cap. 47, v. 2, dicitur: *Tolle molam, et mole*
farinam, non farina molitur, sed granum,
unde farina fit. Sic etiam nunc non succendi-
tur carbo, sed ligna, ex quibus incendio car-
bones relinquuntur.

VERS. 10. — INCLINAVIT CÆLOS, ET DESCENDIT.
Hæc, quæ nunc regius Psaltes subdit, tem-
pestates indicant, et horribilia, quæ procel-
losum cœlorum statum comitari solent; ut
sunt fulgura, tonitrua, fulmina, quibus inter-
dum Dominus pro telis utitur, quæ in pecca-
torum execrandum caput ejaculatur. Et fortasse
ad hæc respexit Psaltes, dum proximè ignis
et fumi meminit. Nam fulgura scintillantia, et
fumantia fulmina perinde in Deo censi pos-
sunt, atque in homine graviter infenso in oeu-
lis scintillæ, aut in naso fumus. Dicitur autem
Deus inclinare cœlos, quia dum vibrat ful-
mina, et discurrentia fulgura, et crinitos
ignes (quæ vulgus hominum imperitum cœli
partes, et ab eo divulsas esse putat), cœlum
ipsum in terram devolvere videtur. Quare
juxta hanc cogitationem cœli sæpè dicuntur
liquefcere aut diffluere, quia in pluviam et
grandinem, in cometas et fulmina dissolvi exi-
stimantur. Inclinato hoc modo cœlo, Deus
cum illo descendisse dicitur, quia pugnaturus
descendit, atque ideò cum his armis, quibus
suam in homines potentiam manifestare et ex-
promere vult. Quòd autem hæc arma sint Dei,
sæpè audimus in Scripturâ sacrâ. Sic sanè Job
cap. 38, v. 22: *Numquid ingressus es thesauros*
nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ
præparavi in tempus hostis, in diem pugne et
belli? Taliâ Deus exprompsisse dicitur, et ex-
terruisse, ac dejecisse hostes. Vide quæ dixi-
mus ad illud Nahum cap. 1, v. 5: *Dominus in*
tempestate, et turbine viæ ejus; et in illud Ha-
bacuc cap. 3: *In luce sagittarum tuarum ibunt,*
in splendore fulgurantis hastæ tuæ, ubi in hanc
sententiam pluribus. Illud non omittendum,
etiam gentiles in suâ, qualiscumque est, theo-
logiâ existimasse, hæc meteora, quæ terrifi-
cant et sternunt homines, arma esse Jovis,
quem illi deorum omnium maximum fatentur;
atque ideò illi fulmen affingunt, quo duras à
sontibus expetit pœnas. De quo est illud Hora-
tianum lib. 1, Ode 2:

Jam satis terris nivis, atque diræ

Grandinis misit pater, et rubente
Dexterâ sacras jaculatus arces,
Terruit orbem.

ET CALIGO SUB PEDIBUS EJUS. Videmus fulgura,
audimus tonitrua, grandines, et fulmina pati-
mur, et ab his sterni sata, boumque labores,
discindi saxa, et sylvarum incendia nonnun-
quàm intuemur: illam tamen, qui è nubibus
jaculatur fulmina, ciet tonitrua, et emittit
ventos, non videmus. Humano loquimur modo,
sicut sæpè facit Scriptura, dum se hominum
cogitationibus ac sensibus attemperat. Non ita-
que videmus Deum desuper cientes hos mo-
tus, et torquentem jacula meteora, quia me-
diam sese nubes opponit, cui Deus videtur
pedes imposuisse, tanquàm scabello, quæ illius
nobis faciem eripit et armatam manum. Sic
sanè homines cogitant, qui de Deo non aliter,
quàm de sui similibus hominibus sentiunt. Ut
enim cum se crassa quædam nebula, aut nubes
interponit, impedimento nobis est, quominùs
objectum corpus cernere possimus; sic etiam
putant ab oppositâ nube impediri oculos, ne
ad Deum usque visio nostra perveniat. Sic sanè
ad hominum sensus attemperatè dicebat Jere-
mias Thren. cap. 3, v. 44: *Opposisti nubem*
tibi, ne transeat oratio; quasi interposita nu-
bes non sineret ad divinas aures orationem ac-
cedere. Hujusmodi igitur nubes fingitur esse
sub divinis pedibus, quo tempore Deus è su-
periori loco ejaculatur fulmina, et illa quæ
supra citimam nubium partem sive ex vapo-
ribus, sive ex terræ exhalationibus in sublimi
concrescunt et durantur. Illæ porrò caligo di-
cuntur, quia obscuræ sunt, et caliginosæ nu-
bes, quæ fulmina et nimbos jaculantur et
continent. Sanè cum profani procellam, nim-
bumque describunt, nigras appellant nubes,
à quibus aliquid semper metuunt horribile.
Exempla occurrent non quæsita, tu pauca ac-
cipe, et ex illis reliqua conjecta. Virgilius duo
adducit, quibus expressisse videtur tempesta-
tem illam, quam nunc præ manibus habemus.
Alterum est lib. 5 *Æneid.*:

Vix hæc ediderat, cum effusis imbris atra
Tempestas sine more furit, tonitruque tremiscunt
Ardua terrarum, et campi; ruit æthere toto
Turbidus imber aquâ, densisque nigerrimus austris.
Idem lib. 1 *Æneid.*:
Eripiunt subito nubes cœlumque, diemque
Teucrorum ex oculis. Ponto nox incubat atra,
Intonuere poli, et crebris micat ignibus æther,
Præsentemque viris intentant omnia mortem.
Silius Italicus lib. 6:

Sic ubi nigrantem torquens stridentibus austris
Portat turbo globum, piceâque è nube ruinam
Pendentem terris pariter pontoque minatur.

Hæc dixerim, ut explicem, quomodò per ca-
liginem nubes intelligatur procellosa, qualis
Deo tela administrare solet, quæ ipse ad ho-
minum puniendâ scelera è nubibus intorquet.
Sed hic addam duo, quæ futura non videntur
abs re, neque fortasse à veritate. Audimus
sæpè Deum habitare in caligine, aut in ejus
circuitu circumfusas esse tenebras. Psal. 96:
Nubes, et caligo in circuitu ejus. Licet alii aliter
explicent et benè, tamen eam etiam ob cau-
sam puto Deum à caligine, et nebulâ existi-
mari circumfusum, quia in nubibus habitare
creditur, et inde humana prospicere, et com-
munibus providere rationibus et commodis.
Sic sanè homines cogitant, quorum sensibus
in loquendo Spiritus se divinus accommodat.
Hinc fit, ut Deus ascendere, seu equitare di-
catur in nubibus, et super ventorum pennas
ambulare: eodem autem loco sunt venti, quo
nubes, et à ventis quasi à currulibus equis nu-
bes impelluntur. Psal. 105, v. 3: *Qui ponis*
nubem ascensum tuum; qui ambulat super pennas
ventorum. Quod statim etiam dicitur v. 11: *Lap-*
sus est super pennas ventorum. Zacharias cap. 9,
v. 14: *Videt in turbine austri.* Nubem porrò Chry-
sostomus, homil. 2 in Acta, divinum dicit esse
vehiculum: ideò enim ait è cœlo missam nu-
bem, in quâ Christus ad cœlum sublimis ascen-
deret, ut ostenderetur rex esse cœlorum.

Alterum, quod mihi etiam non videbatur
abs re, est in nube intelligi etiam posse pul-
verem, qui ex præcipiti equitum, ac etiam
peditum incessu, ab exercitu copioso excitari
solet, in quo densæ cujusdam nubis species
apparet. Quod ex eo non videtur mihi prorsus
abs re, quia id video pene expressum Nahum
cap. 1, v. 5, ubi Deus pugnaturus describitur,
venturusque in tempestate, et turbine; et tan-
dem additur: *Et nebulae pulvis pedum ejus.* Pul-
vis certè, ut nos ad illum locum Nahum in
nostris commentariis ostendimus, interdum nu-
bes appellari solet. Sic Maro lib. 8 *Æneid.*, cum
de incitato equitum ingressu loqueretur, ait:
Stant pavida in muris matres, oculisque sequuntur
Pulveream nubem, et fulgentes ære catervas.
Et idem lib. 9, magis accommodatè ad hunc
locum, ubi ex pulvere excitatam nubem ni-
gram appellat, et caliginosam:
Hic subitam nigro glomerari pulvere nubem
Prospiciunt Troes, ac tenebras insurgere campis.
Primus ab adversâ conclamat mole Caius;

Quis globus, à cives, cu tigne volvitur atrâ?
Hostis adest.

Hunc locum quidam ex Patribus mysticè de Verbi incarnatione capiunt, quasi cœlos secum in terram devolverit, et tantum mysterium caligine quâdam circumfuderit, ne à dæmonibus et curiosis philosophorum ingenis agnosceretur. Sic fermè Euthymius in Psal. 17, et Gregorius lib. 17 Moral. cap. 43. Fortassè dici posset Deum tectum esse caligine, ut quasi obtenso humanitatis velo, et temperato ad nostrorum oculorum aciem splendore, videri posset. Quo modo Moyses splendens faciem velebat, cum acturus esset cum populo. Exod. 24, 35, quia in ejus faciem populus aliter intueri non poterat, 2 Cor. 3, v. 7.

VERS. 11. — ET ASCENDIT SUPER CHERUBIN, ET VOLAVIT SUPER PENNAS VENTORUM. Allusum est hic sine dubio ad duos Cherubinos, qui erant arcæ antiqui fœderis affixi, inter quos multis Scripturæ sacræ locis sedere dicitur Deus. Hoc autem habitu divina significatur majestas; et dum ambulare dicitur super ventorum pennas, ingens celeritas, quâ omnia momento temporis percurrit et lustrat. Quomodo Deus habitare dicitur in nubibus, et à ventis moveri, sicut ab equis quadrigæ moventur, diximus nuper; nisi dicamus Deum à Cherubinis alatis vehi (nam alati erant Cherubini, qui in tabernaculo spectabantur ad arcam) eâ celeritate, ut eorum comparatione videri tardæ possent, et nimium lentæ ventorum pennæ. Quasi dicas: Volavit non in pennis, sed præ pennis ventorum, id est, illis multò velocius. Sed licet Latinum idioma posteriorem hanc explicationem admitat, quia *super* comparationis habet frequentem usum, at vox Hebraica *al*, illum usum non habet, et plerumque illud valet, quod communiter sonat.

Porrò ventis pennæ non solum à sacris, sed etiam à profanis scriptoribus tribuuntur ad eorum velocitatem significandam. De his ventorum alis non nihil nos diximus ad illud Osee cap. 4: *Ligavit eum spiritus in alis suis*, et quemadmodum hoc loco, iisdem penè verbis Psal. 103, alati dicuntur esse venti: *Qui ambulat super pennas ventorum*. Profani multò sæpius, de quibus Isidorus lib. 7 Etymolog. cap. 5: *Pictorum*, inquit, *licentiâ pennæ angelis dantur, sicut et juxta fabulas poetarum venti pennas habere dicuntur, propter velocitatem*. Ovidius lib. 6 Metam. de Boreâ:

*Excussit pennas, quarum jactatibus omnis
Afflata est tellus, latunque perhorruit æquor.*

Et Epist. 11 Heroid. de Æolo:

Imperat, et pennis, Eure, proterve tuis.

Et lib. 1 Metamor.:

Emittitque Notum, madidis Notus evolat alis.

VERS. 12. — POSUIT TENEBRAS IN CIRCUITU SUO LATIBULUM. Paulò aliter Psal. 17, eodem tamen sensu: *Posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus*. Hæc magis nostræ cogitationi favent, quæ Deum nubibus quasi tabernaculo, circumfundit: unde quæ in ipso nubium complexu concreseunt et durantur, in homines sibi minùs obsequentes jaculatur. Latibulum idem est quòd tabernaculum, quod ex nubibus sibi atque in nubibus Dominus circumdedit. Sicut imperator in castris tabernaculum habet, seu prætorium, ex quo rem dispensat et moderatur bellicam. Ex illo itaque tabernaculo emitit Dominus quæ in nubibus formantur, et conduntur tela, quæ præparavit Deus in diem pugnæ et belli.

CRIBRANS AQVAS DE NUBIBUS CŒLORUM. In Psal. 17: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*. Juxta posteriorem hanc lectionem, quæ est Septuaginta, hoc hemistichum epexegetis videtur esse prioris: explicat enim quænam sint illæ tenebræ, quæ Deo in aereâ regione præbuere latibulum, et quoddam quasi tabernaculum construxere. Sunt autem nubes concretæ ex aquis, et ipsis gravidatæ, quæ dum gravi illo foetu solutæ non sunt, sed adhuc crassum illum et concretum humorem continent, nigræ sunt, illæ præsertim, quæ nimbus minantur, et procellas. In hunc igitur sensum hæc accipio, quæ in psalmo lego 17: *Circumdedit sibi Dominus tenebrosus tabernaculum, aquas nimirum nigricantes, quæ in aeris nubibus continentur*. Quæ sententiâ ex Hebraico textu non difficilè sumitur, qui sic habet, ut vertit Pagninus: *Et posuit tenebras in circuitu suo tabernacula: colligantia aquarum, nubes cœlorum*. Est autem aquarum colligantia nubes ipsa, quæ ligat et cohibet in complexu suo aquas, quas deinde eliquat et dimittit in terras. Et quidem Job cap. 26, v. 8, aquæ dicuntur in nubibus ligatæ, antequàm dissolvantur in pluviam. Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum.

Sed hoc loco paulò aliter habet textus tam Latinus, quàm Hebraicus; habet enim: *Cribrans aquas de nubibus*; quæ explicatio perquam bellè congruit cum Hebraico textu, ut est in psalm. 17, ubi aquæ dicuntur in nubibus colligatæ, nempe ne simul cadant cum impetu, alieno tempore ac loco. Quòd opus solius Dei

est, ut de illo prædicat Job cap. 29, v. 8: *Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum*. Quasi dicat: Qui non magnam aquarum molem conglobatam demittit, sed reductas in stillas et guttas, quæ molliter cadunt et non tam agros populantur, quàm rigant et fœcundant: id enim est aquas cribrare, id est, per cribri foramina transmittere. Quæ verò sic cadunt, per partes cadunt, easque pertennes, non verò simul, ut accidit in torrente, qui ex montium cacumine per declivia decurrit. Aut eo modo labuntur è cœlo, quo olim Genes. 7, diluvii tempore, apertis cœli cataractis, seu fenestris, obruerunt potiùs terram, quàm rigarunt. Quâ admirabili Dei aquarum dispensatione fit, ut neque terra sitiât, et arescant fruges, neque illæ pereant oppletâ præter modum terrâ aquarum inundatione. Quod meditabatur Job. cap. 42, v. 15, cum ait: *Si continuerit aquas, omnia siccabuntur; et si emiserit eas, subvertent terram*.

Sed credo hoc loco non tam esse sermonem de pluviâlibus aquis, quatenùs terram irrigant, redduntque fœcundam, quàm quatenus aqua illa telum quoddam est Dei, sicut fulgur et fulmen, quâ Deus, si tempore miserit alieno, perdit omninò atque corrumpit segetes, aut obruit et evertit civitates, sicut evertisse existimatur Ninivem. Nam cœlestis imber in omnem partem potentissimus est: qui verò aquas colligatas dissolvit, aut, quod idem est, cribrat, ille in suâ potestate continet pluviales aquas, et suo arbitratu dispensat, sive ut fœcundet et exhilaret agros, sive ut sternat et vastet. Sanè aquas diluvii quasi tela vibravit Deus in humanum genus, et quotidie experimur multa, quæ magnum nobis proventum ostentabant, aquarum abundantia corrumpi.

VERS. 13. — PRÆ FULGORE IN CONSPECTU EJUS SUCCENSI SUNT CARBONES IGNIS. In psalmo 17, paulò aliter: *Præ fulgore in conspectu ejus, nubes transierunt, grando et carbones ignis*. In re non video multum esse discriminis; est tamen aliquid in dicendi modo. Pro illo: *Præ fulgore*, Hebr. est, *minnogah*, quod pro variâ significatione præpositionis *min*, variè etiam explicari potest. Ego quia video præpositionem illam significare aliquando *cum*, aliquando *causam*, à quâ aliquid provenit, quo modo Latini dicunt aliquid ab irâ tumere aut furese, id est, vehementer esse iratum. Quod etiam Latini sæpè explicant hæc præpositione *præ*; ut: *Præ iracundiâ, viæ sum compos mei; præ amore pereo*. Sic puto hujus loci hanc esse sententiam,

grandinem et fulmina, seu fulgura, quæ prunis ardentibus quàm simillima sunt, à fulgore scintillante erupisse. Tunc autem illud, *nubes*, in casu quarto statuo, et ita ut nubes quæ fœtæ videri possunt fulmine, fulgure et grandine rumpantur, sicut à foetu puerperæ viscera rumpi solent. Tunc autem verbum *transseo*, activè significare existimo, sicut alibi sæpè. Sic sanè Ovid. Epist. 3, Heroid.:

*Dî, meliùs, validoque, precor, vibrata lacerto
Transeat Hectoreum Pelias hasta latus!*

Et in eadem materiâ dixit hoc ipsum de fulmine Seneca in Agamemnone:

Libratur aliud fulmen, hoc toto impetu

Certum reductâ Pallas excussit manu,

Imitata patrem; transit Ajacem et ratem.

Ex his hunc ego sensum informo: In conspectu Domini, qui præsens aderat, et desuper in hostes è nubibus jacula vibrabat, grandines et fulmina, quæ non aliter scintillabant, quàm ardentis prunæ, disciderunt nubes, in quarum sinu invita claudabantur, et inde cum fragore ac tonitru in sceleratorum caput eruperunt. Hic porrò dicendi modus apud Latinos usitatissimus est, qui *rumpi*, *defringi*, *discindi* nubes dicunt à fulmine aut ab aliquâ vi igneâ, quæ concresevit in aere. Virgilius, lib. 5 Æneid.:

Involvère diem nimbi, et nox humida cœlum

Abstulit, ingeminant abruptis nubibus ignes.

Silius Italicus, lib. 4:

Heu! quænam subitis horrescit turbida nimbis

Tempestas, ruptoque polo micat igneus æther.

Hæc mihi maximè videntur probabilia; sic tamen ita interpretare, ut à Deo quasi ab imperatore mittantur, et ab ejus conspectu atque imperio transeant, quasi bellatorum agmina, nubes, grando, tonitrua, fulmina, non repugno. Et quidem res est difficilis, quæque ad varias explicationes patet; et harum utralibet non videtur aliena.

In nostrâ translatione minùs est obscurus et impeditus sensus, si in carbonibus notam similitudinis subaudias, in hunc modum: In conspectu Dei, quem nubes quasi tabernaculum quoddam circumdabat, fulgentes et scintillantes fulgetræ, ac fulmina carbonum in modum emicabant.

VERS. 14. — TONABIT DE CŒLO DOMINUS, ET EXCELSUS DEDIT VOCEM SUAM. In psalmo 17: *Intonuit de cœlo Dominus*. Ubi tempus præteritum ponitur. Sed si Hebræorum consuetudinem spectes, nihil hic invenies, aut certè perquam modicè diversum. Ut enim satis, ut reor,

abundè probavimus ad illud Isaïæ cap. 41: *Dabit in conspectu ejus gentes, et reges obtinebit, vox futuri temporis aliquando præteritam aut præsentem significat actionem, si vox præsentis aut præteriti temporis antecessit; ubi exemplorum satis. Duo hic aut tria afferam; tu plura inde pete. Primum est hoc ipsum quod ex Isaïa produxi, ubi vox illa in terminatione futuri, aliquid omninò præteritum valet. Et Isaïas cap. 6, v. 2, ubi Vulgatus: *Duabus velabant, et statim, duabus volabant.* Hebraicè est, in terminatione futuri *iecaseh, ieopheps*, quæ tamen per præteritum convertuntur, quia tempus antecessit in eodem filo, non futurum. Vide Pagninum lib. 3 Institut. cap. 12. Et quidem cum *uiten* in futuri sit terminatione, noster tamen interpres per præteritum reddidit, dixitque, non *dabit, sed dedit vocem suam.* Cum ergo tempora eodem filo præcesserint, subsequanturque cum terminatione præteriti, quid mirum, si tempus hoc futurum actionem aliquam præteritam importet? Neque inusitatum est nostro interpreti, ut terminationem interdum sequatur originalis linguæ, et idioma servet Hebraicum, sicut fecit in loco citato prius ex Isaïa. Quare reliqui fermè interpretes, *tonit, legunt, non tonabit.* Septuaginta, Pagninus, Tigurina, Hispanica translatio. Et hoc ipso psalmo omnia penè verba à v. 16, ad 19, cum sint futuræ terminationis, per præteritum tamen explicantur, quia verba eodem filo præcedunt, sequunturque præteriti temporis; vox autem Dei tonitru est. Sic sanè sæpè sumitur psalmo 28.*

VERS. 15. — MISIT SAGITTAS, ET DISSIPAVIT EOS: FULGURA, ET CONSUMPSIT EOS. Hæc omnia satis constat accidisse, cum ex Ægyptiâ servitute emererunt Hebræi. De quibus est illud Exod. 9, v. 23: *Extenditque Moyses virgam in cælum, et Dominus dedit tonitrua et grandinem, ac discurrentia fulgura super terram. Pluitque Dominus grandinem super terram Ægypti, et grando et ignis mixta pariter ferebantur.* Hæc porro arma esse Dei constat ex lib. Sap. cap. 5, à vers. 22: *Ibunt directæ emissiones fulgurum, et tanquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient. Et à petrosâ irâ plenè mittentur grandines: excandescent in illos aqua maris, et flumina concurrent duriter.* Hæc fermè omnia hoc etiam loco enumerantur, quibus Deus sceleratorum hominum evertit commoda et vexavit vitam. Quæ hic appellantur sagittæ, fulmina sunt et fulgura, et discurrentes flammæ, quas vulgus hominum,

cujus opinioni in loquendo sacer se Spiritus accommodat, stellas vocat, cum reverà cometæ sint, qui momento temporis dissipantur et vanescunt. De quibus nos plura in nostris commentariis ad illud cap. 3 Habacuc: *In luce sagittarum tuarum ibunt.* Hæc autem omnia, ut dixi, aut contigerunt in præliis Davidis, aut fuerunt ejusmodi, ut talia proverbiali figurâ existimari atque vocari potuerint. Contigisse verò, quando pugnatum est contra Sisaram, constat ex cantico Deboræ Jud. 5, v. 20: *De celo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine, et cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt.*

VERS. 16. — ET APPARUERUNT EFFUSIONES MARIS, ET REVELATA SUNT FUNDAMENTA ORBIS. Mare ex usu Scripturæ dicitur aquarum congregatio, sive aquæ in stagno ac lacu conclusæ sint, et stagnantes, sive etiam in magno aliquo vase contineantur. Quo modo labrum æneum, in quo lavantur sacerdotes, mare dicitur æneum; et locus, ubi Jordanus alveum laxat, et latè se diffundit, mare vocatur Tiberiadis. Sed de quo hic mari sit sermo, aut quæ fuerint effusiones istæ, nimis est obscurum. Quidam aliquid hic meditantur à benevolentia profectum: quale est apparuisse repentè fontes, aut aquarum scatebras, cum amicus Dei populus siti laboraret; ut cum percussâ petrâ largas effudit aquas, Exod. 17, et psalmo 77, vers. 20: *Percussit petram, et fluxerunt aquæ, et torrentes inundaverunt.* Magna illius fontis ponderatio, à quo torrentes dicuntur redundasse; sed multò major, quam idem adduxit Psaltes ibidem vers. 15: *Interruptit petram in eremo, et adaptavit eos velut in abyssu multâ: et eduxit aquam de petrâ, et deduxit tanquam flumina aquas.* En quomodò excusso de petrâ fonti nomen abyssi, id est, maris, Psaltes attribuit. Et rursus Numer. cap. 21, v. 16, cum iterum populus siti deficeret, puteus apparuit. De his scatebris videri posset hic inductus sermo, quæ effusiones maris vocari possent, quia aquæ fuerunt abundantes, quantæ numero illi populo sufficerent.

Sed credo in his maris effusionibus nihil significari benevolam, cum hic de Domini telis tantum videatur institutus sermo, quibus sui nominis ac populi vexavit inimicos. Allusum autem videri potest vel ad mare Mortuum, quod Deus in quinque civitates induxit, quas pestilentibus opplevit fluctibus, et vallem quondam Paradiso Dei quàm simillimam abominabilem reddidit, et usque ad eò fetidam, ut gravem illius anhelitus nemo ferre posset.

Sed non benè in Mortuum istud mare, everasque quondam amenitatis eximæ civitates convenit, quod statim adjungitur: *Et revelata sunt fundamenta orbis terrarum.* Quare minùs cogitaret abs re, qui referret ad mare Rubrum, cujus aquæ, quæ hinc inde ingenti mole suspensa constiterant, obruerunt Ægyptios, cum ab illâ sublimi mole devolutæ sunt, cum jam Hebræi ad ulteriorem ripam evasissent. Tunc autem revelata videntur fuisse fundamenta terræ, quia in medio mari aridus apparuit alveus, per quem sicco, solidoque vestigio mare illud transmiserunt Hebræi: pars autem illa vocari potuit fundamentum orbis. Sed non video quinam fontes tunc apparuerint, cum apertum est mare: at Psal. 17, ubi hoc loco apparuisse dicuntur effusiones maris, legimus apparuisse, aut, quod idem est, erupisse fontes aquarum.

Mihi maximè placet spectasse regium Psaltem illud universale diluvium, quod Noetico seculo inundavit totum atque vastavit mundum. In quo omnia invenio, quæ tam hoc loco, quàm Psalmo 17, à Davide legimus. Nam primum, ut habes Genes. 7, v. 11, apparuerunt fontes, seu emissiones, aut effusiones maris, id est, quæ efficere potuerunt maria, id est, ingentes aquarum congregationes. *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, et cataractæ cæli apertæ sunt.* En tibi fontes, seu effusiones maris. Fundamenta verò tum revelata sunt quando ex abyssu magnâ, quæ erat in terræ visceribus, ingens aquarum moles erupit. Abyssus autem illa optimè fundamentum terræ vocari potuit, quia terræ centro, quod terram suspendit et continet, vicina est. Hæc verò omnia ab offenso atque irato Deo provenisse, et à dextrâ peccatorum vindice, docet quod sequitur: *Ab inspiratione spiritus furoris ejus.*

VERS. 17. — MISIT DE EXCELISO, ET ASSUMPSIT ME, ET LIBERAVIT ME DE AQUIS MULTIS. Hic se prodit manifestè horum verborum tantum non expressa sententia, et quomodò hæc sit proverbialis allegoriæ usitata forma. Illa omnia, quæ hactenus ex antiquo seculo produximus, sive ex cælo vibrata, sive è terrâ ad hominum supplicium erumpentia, gravissima sunt, et pro maximis laboribus atque periculis usurpari solita. Qualia videri potuerunt, quæ David adiit, cum bellum iniit cum hoste tam externo, quàm domestico periculosum et frequens. Quod illi perinde fuit, atque si fulgura et fulmina torquerentur è cælo, aut aquarum ingens è terræ visceribus moles erumperet. Ex

illis tamen omnibus liberatum se dicit à divinâ manu, quæ ipsum apprehendit de cælo, sustulitque ab his tot incommodis incolumem, neque passa est in vasto aquarum gurgite demergi.

VERS. 18. — LIBERAVIT ME AB INIMICO MEO POTENTISSIMO, ET AB HIS, QUI ODERANT ME, QUONIAM ROBUSTIORES ME ERANT. In psalmo 17, paulò aliter: *Eripuit me de inimicis meis fortissimis.* Meminisse oportet, quod supra ad hujus psalmi titulum notabamus, seorsum Saulem ab aliis hostibus fuisse nominatum, quia omnium acerrimè ac diutissimè Davidem persecutus est. Agit primum de Saule, quem potentissimum appellat inimicum, quia rex erat Israel, et magnum poterat exercitum cogere; quem instigabat malus spiritus, à quo obsidebatur, et exagitabatur interiùs; quem neque labor, qui in sylvis non poterat esse non molestus, neque prærupti scopuli, et solum ibicibus pervii, ab insequendo Davide retardare potuerunt. Ab hoc igitur dicit se divinitus esse liberatum. Neque enim videbatur evasurus mortem, quæ omni in loco ante oculos obversabatur nisi altiori aliqua intervenisset virtus, quæ omnem humanam virtutem atque solertiam eluderet et frangeret. Cur cum hoc loco dixerit in singulari numero: *Ab inimico meo fortissimo*, Psalmo 17, dicat *ab inimicis*, in plurali, ea fortasse causa est, quia cum postea psalmum istum in Psalterium referret, quod cantando iterari frequenter et legitimè voluit, cum fieri non posset sine regii nominis infamiâ.

ET AB HIS QUI ODERUNT ME, QUONIAM ROBUSTIORES ME ERANT. Erant alii, quibuscum David aut singulares conseruit, aut universas sociorum vires, illo majori ex parte fortiores, ut cohortes ex fortissimis quibusque à Saule conscriptæ, quæ non solum numero, sed virtute ac robore præstarent, cum essent è viris electi viri. De quibus libro 1, capite 26, versiculo 2: *Surrexit Saül, et descendit in desertum Ziph, et cum eo tria millia virorum ex electis Israel, ut quæreret David.* Alii præterea erant Davide, ac sociis robustiores multò, ut Achis rex Geth, cujus ut effugeret manus, stuporem simulavit et amentiam. Sed et alii quibuscum singulari certamine congressus est, fortiores etiam fuere, ut Goliath, adversus quem illi Deus virtutem inspiravit et audaciam, ac denique, quod sperabat nemo, victoriam concessit. De postremo verò conflictu, de quo capite 21,